
Vojna strategija SAD-a na pragu 21. stoljeća ciljevi, načini, sredstva

MLADEN NAKIĆ¹

Sažetak

Globalni pristup u kreiranju američkih nacionalnih interesa te nastojanja da se odlučno štite osnovni principi nacionalne strategije neminovno imaju za posljedicu javljanje cijelog spektra prijetnji i izazova američkoj strategiji nacionalne sigurnosti — od **rogue i failed** država do opasnosti širenja NBC oružja za masovno uništenje (WMD) i međunarodnog terorizma. Naglašena međunarodna angažiranost nužno traži realnu strategiju koja će biti u stanju oblikovati međunarodno okruženje u skladu s američkim nacionalnim interesima. U takvom jednom novom strateškom okruženju, postavlja se pitanje redefiniranja američke vojne strategije kao najjačeg oslonca ukupne nacionalne strategije. Pentagon već užurbano radi na implementaciji strateških dokumenata koji imaju glavnu zadaću već sada osigurati spremnost (**readiness**) oružanih snaga kao temeljnog garanta zaštite nacionalnih interesa i u 21. stoljeću. **Revolution in Military Affairs** u svojoj biti sadrži glavne odrednice američke vojne moći koja se temelji na informatičkoj superiornosti (CAISR), naglašenoj svemirskoj nazočnosti i jačanju združenih oružanih snaga — institucionalno, organizacijski, intelektualno i tehnički (**Joint Vision 2010**). Tako postavljena vojna strategija mora biti spremna sa svojim **crisis managementom** adekvatno odgovoriti na dva istovremena **regionalna sukoba višeg intenziteta**.

Ključne riječi: vojna strategija, Sjedinjene Američke Države, nacionalni interesi, vojni proračun

Globalno postavljena američka nacionalna strategija u osnovi ima temeljnu svrhu mobilizirati sve raspoložive vojne, gospodarske i diplomatske potencijale kako bi se zaštitili, ali i promovirali vlastiti nacionalni interesi i vrijednosti. U tom kontekstu, posebno mjesto i značaj ima vojna moć koju Sjedinjene Države posjeduju u realizaciji svojih nacio-

1 Mladen Nakić, vojni izaslanik Republike Hrvatske u Sjedinjenim Američkim Državama

nalnih interesa. Danas je gotovo nezamislivo uspješno vođenje tako globalne vanjske politike bez kombinacije ili snažne potporu vojne moći kao sredstva u realizaciji vanjskopoličkih prioriteta. Korištenje kombinacije vojne i gospodarske moći u međunarodnim odnosima svakako predstavlja najuvjerljivije sredstvo kojim se može efikasno utjecati na političke, gospodarske i svake druge odnose u međunarodnoj zajednici.

Završetkom razdoblja hladnoratovskog bipolarizma otpočela je era stvaranja novog međunarodnog sustava za koji se još uvijek ne može dokučiti kakve će imati konačne implikacije na sustav vrijednosti nove ere. Novi međunarodni sustav nastaviti će se razvijati i mijenjati stvarajući pritom nove oblike i sadržaje svjetskog poretka koje će biti teško predvidjeti.

Hladni rat je nametnuo bipolarno takmičenje dvije supersile i gomilanje vojnog arsenala, poglavito nekonvencionalnog, pri čemu je glavni cilj bio utrka u razvoju programa nuklearnog oružja i njegovo korištenje u svemiru. Sjedinjene Države, slijedeći svoju strategiju "*containment*", nastojale su zaustaviti širenje moći suparničke strane dok je, s druge strane, bivši Sovjetski Savez nastojao nametnuti strategiju "*peaceful coexistence*" nastojeći održavati koliko-toliko normalne odnose sa Zapadom, a istovremeno želeći ograničiti njegov globalni utjecaj. Takvi odnosi pogodovali su stvaranju sustava nuklearnog odvraćanja ("*nuclear deterrence*"),² koji je pak svoju uzročno-posljedičnu vezu tražio i pronašao u proizvodnji oružja za masovno uništenje.

Ako se prihvate mišljenja nekih autora da je svijet tek u predvorju dugoročnog procesa stvaranja multipolarnosti međunarodnih odnosa, danas se još može čuti stav, posebno kod nekih američkih autora, o postojanju svojevrstne unipolarnosti te se kroz lidersku ulogu Sjedinjenih Država, kao jedine svjetske supersile i njezinog globalnog strateškog pristupa, promatra i tumači pojam multipolarnosti.

U tom kontekstu treba promatrati i ukupnu američku strategiju nacionalne sigurnosti kojoj je u osnovi glavni cilj osigurati odlučujući utjecaj na stvaranje onakve vizije svijeta koja može pozitivno djelovati na vlastito nacionalno blagostanje.³ Da bi se to postiglo, američki nacionalni interesi moraju biti globalno definirani kako bi se osigurao dovoljan manevarski prostor za vodstvo u međunarodnoj zajednici. Teško se može naći dio na Zemlji u kojemu američka vanjska politika nije angažirana – od Kariba i Latinske Amerike preko Europe, Bliskog Istoka, Perzijskog zaljeva do Azije i Afrike. Takav pristup neminovno ima za posljedicu i širok

2 Zimm, Alan D., Deterrence: Basic Theory, Principles and Implications, *Strategic Review* str. 42–50, 1997

3 A National Security Strategy for A New Century, The White House, str. 5, October 1998.

spektar izazova i prijetnji na koje se mora odgovoriti fleksibilnom strategijom koja će moći zaštititi vitalne nacionalne interese. To je ono što predstavlja *agile strategy*⁴ odnosno stalno prilagođivanje novim izazovima koji se postavljaju pred američku globalnu strategiju, a nerijetko su vezani uz danas tri najaktualnija područja američke strategije nacionalne sigurnosti – *peacekeeping* u etničkim sukobima, međunarodni i domaći terorizam te proizvodnja i korištenje NBC oružja za masovno uništenje (WMD). Prema nekim američkim autorima, stvarni američki vitalni nacionalni interesi moraju biti precizno definirani i tu ne bi trebalo biti mjesta prevelikoj fleksibilnosti, a još manje popustljivosti. Drugim riječima, u prvom planu treba biti isticanje moći (*power*), a ne toliko snage (*force*). Tako primjerice prema Abshireu, *agile strategy* pravi razliku između kratkoročne i dugoročne strategije u kojoj ova prva mora biti realna i ograničena te u funkciji podupiranja dugoročnih ciljeva.⁵ Takav pristup naglašava realni pragmatizam američke politike u postavljanju kratkoročnih ciljeva uz što jasnije definiranje prioriteta vanjskopolitičkog djelovanja. S druge strane, dugoročno planiranje interesa dopušta idealistički pristup problemima, ali samo u okvirima koji ne ugrožavaju uvijek naglašavani američki pragmatizam. Iz toga proizlazi opravdanost korištenja moći u ostvarivanju mira, ali je još veći naglasak na jasnoći u postavljanju vitalnih nacionalnih interesa te korištenja vojne moći u potpori istih.

I. Vojna strategija i američki nacionalni interesi

Dinamičnost i promjenjivost nacionalnih interesa zahtjeva isto tako brz i učinkovit odgovor vojnih stratega kako bi vojni čimbenici (moć i snaga) mogli odlučno predstavljat očekivani oslonac.⁶ Vitalni američki interesi, poput zaštite teritorija, vlastitih državljana te gospodarskog blagostanja, predstavljaju prvi prioritet nacionalne vojne strategije i kao takvi su postojani, s vrlo malom mogućnošću da budu ozbiljnije ugroženi. U drugu skupinu nacionalnih interesa ubraja se široka lepeza globalno definiranih interesa koji su od posebne važnosti i mogu najizravnije utjecati na ukupno blagostanje nacije. Zapadna hemisfera kao svojevrsno "predvorje" Sjedinjenih Država, tradicionalno predstavlja stalni motiv i posebno mjesto u kreiranju vanjskopolitičke strategije. Intervencije s ciljem jačanja demokracije na Haitiju, Panami, Nikaragvi, na primjer, ili pak borba s kolumbijskom narko-mafijom u kojoj nerijetko određenu ulogu imaju i segmenti američkih oružanih snaga te napokon *baseball*

4 Abshire, David M., U.S. Global Policy: Toward an Agile Strategy, *The Washington Quarterly*, Vol. 19, No. 21, 1996.

5 Ibid., str. 51.

6 A National Security Strategy for A New Century, The White House, October 1998.

diplomacija s Kubom, jasno pokazuju gdje leže interesi od posebnog značenja za Sjedinjene Države.

Sasvim je jasno da za Sjedinjene Države njihova jaka nazočnost i utjecaj u Europi također predstavlja važan nacionalni interes. Europski integracijski procesi sami po sebi predstavljaju izazov za same Europljane, ali američki vrlo naglašeni interes svakako je mirna i stabilna Europa kao politički i sigurnosni te gospodarski partner. U tom kontekstu, jugoistok Europe predstavlja dodatni geopolitički razlog američkog angažmana, što je posebno vidljivo na primjeru rješavanja kosovskog problema. Više je nego jasno da se ne radi samo o humanitarnim razlozima, već da je riječ o strateški dugoročnom planu nazočnosti u toj regiji. Područje Balkana posebno predstavlja osjetljivo pitanje ne samo europske već i američke sigurnosne politike.⁷ Američka politika u BiH i nazočnost njenih postrojbi na terenu, najnovije predvođenje Saveza u radikalnom rješavanju jugoslavenske krize te već ranije stacioniranje u Makedoniji više nego jasno najavljuju dugoročnu aktivnu nazočnost Sjedinjenih Država u toj regiji. Posebno se naglašava važnost Makedonije u kojoj američka sigurnosna politika prepoznaje ključno pitanje širenja sigurnosti i stabilnosti na Balkanu. Makedonija bi trebala biti svojevrsni tampon koji bi spriječio širenje nestabilnosti sa žarištem u Jugoslaviji prema NATO-ovom vrlo osjetljivom južnom krilu koje opterećuju ne sasvim saveznički odnosi Turske i Grčke koje su pak, svaka sa svojim nacionalnim interesima, zainteresirane za događanja u regiji. Prema tome, američka vojna strategija tu ima zadaću spriječiti daljnje širenje konflikta te istovremeno raditi na unapređenju mira i stabilnosti.

Uloga NATO-a i njegova superiornost nad ostalim europskim sigurnosnim organizacijama, potvrđuje želju za snažnim utjecajem Sjedinjenih Država na daljnji tijek integracijskih procesa, posebice na razvoj europske zajedničke sigurnosne i obrambene politike (ESDI). U tom kontekstu, ne treba posebno naglašavati što je Balkan predstavljao u prošlosti Europe te ostaje činjenica da je to trusno područje i nadalje sigurnosno nedefinirano, koje se uvijek može, iz ovih ili onih razloga, iskoristiti u smislu utjecanja na ukupne europske integracijske procese te biti svojevrsni test za ESDI.

Američki nacionalni interesi i osnovni strateški ciljevi u Aziji tradicionalno su vezani za sprečavanje dominacije jedne sile. U posebnom je fokusu američke pozornosti Kina koja, pogotovo u posljednje vrijeme, pokazuje otvorene namjere koje su na tragu njezinih intencija da se nametne kao superiorna regionalna sila, čime se želi ograničiti odlučniji

7 Vukadinović, R., *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti – od Jadrana do Baltika*, Mostar, 1997.

utjecaj Sjedinjenih Država kako u regiji tako i u ukupnim međunarodnim odnosima. Clintonovo slanje nosača zrakoplova *Independence* i *Nimitz 1996.* blizu Tajvana samo je bila jasna poruka Kini da se neće tolerirati nikakva igra prijetnje silom. Ukoliko nastavi s ovakvim trendom gospodarskog rasta po stopi od 10% godišnje, ova najmnogoljudnija zemlja će u sljedećih dvadesetak godina novog stoljeća postati drugom svjetskom gospodarskom silom i najvećim potencijalnim izazovom Sjedinjenim Državama. To se posebno odnosi na njene političke, vojne i gospodarske mogućnosti u regiji te kao takva privlači posebnu pozornost vojnih stratega. Ukupna američka strategija prema Kini ipak daje prednost i težište na razvoju suradnje i prijateljstva u odnosu na natjecanje i mogući sukob. U takvom pristupu, suradnja i odnosi s Japanom predstavljaju za Sjedinjene Države strateško partnerstvo u regiji.

Prijetnje i izazovi američkim interesima

Nakon preciznog definiranja nacionalnih interesa, vojna strategija nužno mora procijeniti regionalne vojne potencijale (*Regional Military Strategic Appraisal*) sa stajališta određenja vojnih ciljeva koji bi se trebali ostvariti bilo u vrijeme rata ili mira, a sve u cilju zaštite od mogućih prijetnji nacionalnim interesima te potpore nacionalnoj politici u toj regiji. Vojna strategija mora biti spremna odgovoriti na izazove i prijetnje američkoj ukupnoj strategiji nacionalne sigurnosti kao pretpostavke jačanja američke vodeće uloge i promicanja nacionalnih interesa u razdoblju 1997–2015.⁸

Američka vojna strategija (*"shape-respond-prepare"*) u svom osnovnom polazištu kao jedan od glavnih elemenata ima oblikovanje međunarodnog sigurnosnog okruženja, po mogućnosti bez upotrebe vojne moći, a koji će odgovarati vlastitim nacionalnim interesima u smislu njihove zaštite, što naravno ne znači da u slučaju potrebe ta zaštita neće biti osigurana svim raspoloživim potencijalima vojne moći (Cohen, 1999., 4–6). Američka globalna vojna strategija mora biti, u podržavanju strategije nacionalne sigurnosti, kompatibilna s političkim, gospodarskim i socio-psihološkim strategijama kao sastavnim dijelovima ukupne nacionalne strategije. Korištenje moći i vojne snage osnovni su i nezaobilazni instrumenti u implementaciji vojne strategije. Preventivno smanjivanje konfliktnih žarišta i prijetnji, odvratanje od agresije te jačanje regionalnih stabilnosti može se osigurati snažnim angažmanom američkih snaga u mnogim ključnim regijama svijeta. Unapređivanje *mil-to-mil* suradnje kao i razvojem različitim programa vojne koordinacije, treninga, obuke i razmjene vojnog osoblja kao naprimjer *International Military Education and Training* (IMET) programima ili pak *Foreign Military Sales* (FMS)

8 Cohen, William S., Report of the Quadrennial Defense Review, May 1997.

programom, stvara se pogodan teren za realizaciju ciljeva američke vojne strategije.

Jedan od osnovnih segmenata djelovanja na međunarodno okruženje predstavlja unapređivanje regionalne suradnje te korištenje vojnog potencijala na smanjenje konflikata i prijetnji te upravo to i predstavlja ključni razlog globalne nazočnosti Američke vojske u svim dijelovima svijeta te njihov angažman u *peacekeeping*, ponegdje i u *peacemaking* operacijama te široko definiranoj lepezi humanitarnih aktivnosti.

Kao konstantno prisutni segment oblikovanja međunarodnog sigurnosnog okruženja uvijek se naglašava preventivno odvracanje (*deterrence*), posebno kada je riječ o nuklearno-biološko-kemijskim oružjima (NBC).⁹ Završetkom hladnog rata ne samo da nije prestao strah od upotrebe NBC oružja već se pojačao. Terorizam sam po sebi zaokuplja pozornost kreatora nacionalne vojne strategije koja terorističke aktivnosti stavlja u razinu borbenih djelovanja niskog intenziteta. Prijetnja nekontroliranog korištenja NBC oružja od strane terorističkih grupa koje podržavaju i neke države poprimila je zabrinjavajuće razmjere i to je opravdano okarakterizirano kao jedna od najvećih prijetnji američkim nacionalnim interesima u posljednjih petnaest godina.¹⁰ Međunarodni terorizam koji sponzoriraju i podupiru neke zemlje najdirektnije ugrožava američku nacionalnu sigurnost budući su te aktivnosti uglavnom inspirirane mržnjom prema američkom globalnom angažmanu te za cilj imaju narušavanje američkog utjecaja, posebno u strateški važnim regijama. Američka vojna strategija posebno se bavi međunarodnim terorizmom s aspekta njegove prijetnje američkim oružanim snagama i instalacijama u inozemstvu. Među američkim stručnjacima za terorizam, prijetnja razvojem različitih metoda terorističkih aktivnosti koje ne isključuju primjenu NBC oružja predstavlja svojevrsni "new Cold War".¹¹ Posebnu prijetnju američkim interesima za vojne analitičare u Pentagonu predstavlja tzv. državni terorizam kojega sponzoriraju neke neprijateljski raspoložene zemlje (npr. Irak, Libija, Sjeverna Koreja, Iran, Srbija*) koje štite terorističke grupe. U posljednje vrijeme primjetno je jačanje relativno manjih i dobro organiziranih terorističkih grupa koje posjeduju sofisticirano oružje, imaju pristup medijima i razvijenu propagandu (ne-

9 U stvari, se radi ne samo o smanjivanju već eliminiranju NBC kapaciteta kao što je učinjeno (ili se pokušava) potpisivanjem sporazuma kao npr. U.S.-North Korean Agreed Framework ili pak Cooperative Threat Reduction program s Rusijom, Bjelorusijom, Ukrajinom i Kazahstanom.

10 Holmes, Kim-Moore, Thomas, *Restoring American Leadership: A U.S. Foreign and Defense Policy*, The Heritage Foundation, 1996.

11 McCutcheon, C., Homeland Defense: Mobilizing Against Terrorism, *Congressional Quarterly*, Vol. 57., No. 10, 1999.

* prema Strategic Assessment 1998, Engaging Power for Peace, National Defense University

rijetko se na Internetu, naravno u prikrivenoj formi, mogu naći oglasi za pristupanje terorističkim grupama). Javna je tajna da je u Rusiji kontrola u nekim nuklearnim postrojenjima gotovo zanemariva te da se sama distribucija i transport nuklearnih segmenata često puta vrši krajnje nekontrolirano i bez adekvatne zaštite. Opravdano se sumnja da jaka ruska mafija već posjeduje elemente nuklearnog oružja i spremna ih je prodati onome tko dobro plati. Kupci jesu ili će biti upravo terorističke organizacije čije vođe ili sponzori raspolažu dovoljnim kapitalom da odvoje nekoliko milijuna dolara za realizaciju svojih ciljeva. Bombaškim napadom na zgradu World Trade Center u New Yorku (1993) i federalne zgrade u Oklahoma City (1995), najozbiljnije je otvorilo pitanje ozbiljnosti posljedica na *policy-makers*, ali i na ukupnu nacionalnu sigurnost. Upravo je područje terorizma vrlo osjetljivo u smislu planiranja vojne strategije, ali i ukupne nacionalne politike, odnosno kako i na koji način preduhitriti i voditi borbu protiv terorističkih prijetnji. Sa stajališta američke nacionalne vojne strategije, posebno su važna pogubna teroristička djelovanja na američka veleposlanstva u Nairobiu i Dar es Salaamu (1998),¹² iza kojih je stajao saudijski multimilijarder Osama Bin Laden (osoba broj jedan na popisu američkih državnih neprijatelja). Clintonova administracija u proračunu 2000. predviđa 10 milijardi USD za borbu protiv terorizma. Pentagon, kao i neka druga vladina tijela, ima u svojim strukturama posebne stručne timove za vođenje borbe protiv terorizma, ali unatoč tome neki američki nezavisni stručnjaci tvrde da ne postoji nacionalna protuteroristička strategija i doktrina borbe protiv terorizma.¹³

Sljedeći ključni elementi američke vojne strategije su mogućnost brzog i učinkovitog vojnog odgovorana moguće krize te povezano s tim i trenutna spremnost Američke vojske za vojne operacije daleko od svojih granica. Poseban je naglasak na osiguravanju visokog stupnja fleksibilnosti operativnog sastava američkih oružanih snaga koje moraju biti uvježbane i opremljene za konvencionalno ratovanje, ali i za potencijalnu prijetnju oružjem za masovno uništenje (WMD) što se posebno danas apostrofira (pogotovo u kombinaciji s terorizmom) kao glavna prijetnja američkim nacionalnim interesima i to ništa manje opasna od one u vrijeme hladnog rata.

12 U napadu je poginulo 250, a ranjeno preko 5.500 ljudi, iako se sam napad nije do kraja uspio realizirati prema planu.

13 Prof. Stephen Sloan s University of Oklahoma (Department of Political Science) smatra da je američka nacionalna protuteroristička strategija primarno neaktivna te da jedan od problema leži u neodgovarajućem stupnju razmjene obavještajnih podataka te preventivnom djelovanju.

Navedeni ključni elementi američke vojne strategije koji tretiraju navedene postojeće prijetnje nacionalnim interesima nastoje se operacionalizirati suradnjom Sjedinjenih Država s drugim zemljama, koje američka strategija nacionalne sigurnosti dijeli u četiri grupe:¹⁴

- prvu grupu čine zemlje tzv. *core partners* koje imaju jaku i stabilnu demokraciju te kao takve mogu zajedno djelovati sa SAD-om kao partneri. Ova grupa predstavlja manje od 1/5 svjetske populacije, ali zato posjeduje 4/5 svjetskog gospodarskog potencijala.
- drugu grupu čine zemlje u tranziciji, a s nekima od njih SAD računaju kao s eventualnim potencijalom koji može manje ili više sudjelovati u jačanju mira i sigurnosti (Poljska, Češka, Mađarska).
- treću grupu čine tzv. *rogues* — međunarodni subjekti od kojih uglavnom dolazi glavna opasnost i najčešće se povezuju s upotrebom WMD, terorizmom i ostalim opasnim tehnologijama (Sjeverna Koreja, Iran, Irak, Sirija, Libija).
- četvrtu grupu čine *ailing* zemlje koje su uglavnom ishodište raznih konflikata i humanitarnih katastrofa (BiH, Jugoslavija, Sudan, Angola, Ruanda, Afganistan, Somalija...).

II. Ciljevi američke vojne strategije

Nakon tako definiranih nacionalnih interesa slijedeći vrlo osjetljiv korak u procjeni adekvatne vojne strategije (*Regional Military Strategy Appraisal*) predstavlja određivanje konkretnih regionalnih vojnih ciljeva koji se mogu odnositi kako na mirnodopsko tako i na ratno vrijeme, a sve s jednim ciljem – otkloniti i zaštititi nacionalne interese od bilo kakvih oblika prijetnji i izazova te snažno podupirati i biti siguran oslonac ukupne nacionalne politike.

Može se navesti nekoliko ključnih točaka u razumijevanju načina određivanja ciljeva američke vojne strategije:

- vojni ciljevi moraju se direktno odnositi na jedan ili više nacionalnih interesa koji su definirani sukladno regiji na koju se odnose te obrnuto, jedan interes može tražiti nekoliko vojnih ciljeva.
- vojni ciljevi mogu biti determinirani geopolitičkim aspektom pojedine regije ili se mogu ograničiti na pojedinu državu, umjesto na specifičnu aktivnost ili jednostavno na konkretno aktualno pitanje (na primjer iz područja međunarodne sigurnosti).

¹⁴ National Defense University & Institute for National Strategic Studies, *Strategic Assessment* 1998, str. 3, NDU, Washington D.C.

- vojni ciljevi moraju biti spremni adekvatno odgovoriti na pitanje nužnosti i načina korištenja vojne moći ili pak korištenja te moći u svrhu samo njezine prijetnje.
- Vojni ciljevi mogu obuhvaćati u svojoj konačnici oboje — američke i savezničke vojne ciljeve.

Strategija američke nacionalne sigurnosti¹⁵ postavlja dva osnovna polazišta u formuliranju vojnih ciljeva te oni predstavljaju ishodište u daljnjoj njihovoj operacionalizaciji. Promicanje mira i stabilnosti temeljna je pretpostavka stvaranja globalnih sigurnosnih uvjeta u kojima bi se realna prijetnja američkim nacionalnim interesima minimalizirala, a njihovo vodstvo u međunarodnoj zajednici maksimalno promoviralo. Jačanje mira i stabilnosti posebno je važno u regijama gdje Sjedinjene Države imaju vlastite vitalne i važne nacionalne interese, a koji bi iz određenih razloga mogli biti ugroženi. U svojoj konačnici, glavni cilj vojnih stratega, pa tako i američkih, jest pobijediti protivnika u eventualnom vojnom sukobu uz uporabu svih raspoloživih borbenih sredstava što podrazumijeva konvencionalna, a pogotovo nekonvencionalna sredstva dakle oružja s nuklearnim bojevim glavama.

Europa

U tom kontekstu, stabilnost u Europi predstavlja za Sjedinjene Države važan nacionalni interes te svaki vid naglašenije nestabilnosti ujedno se shvaća kao potencijalna prijetnja američkim vitalnim interesima. Etnički sukobi na Balkanu jesu u fokusu interesa američkih vojnih stratega sa stajališta širenja nestabilnosti prema članicama južnog krila NATO-a i nadalje na cijeli europski kontinent. BiH i sada Kosovo predstavljaju prijetnju američkim interesima budući po značajkama i obujmu konfliktnosti stvaraju pretpostavke uvlačenja u sukob i Rusije, koja je tradicionalno zainteresirana za promociju svoje moći (ili onoga što je od nje ostalo) u toj regiji. Ta je prijetnja utoliko naglašenija ako se uzme u obzir činjenica isto tako tradicionalne povezanosti Rusije sa Srbijom (Jugoslavijom) kao glavnim izvorištem nestabilnosti u regiji. Događaji u BiH prije Daytonu tražili su odlučnu diplomatsko-vojnu akciju budući se već tada u američkim sigurnosnim strategijama uvidjela opasnost koju bi donijelo širenje sukoba na susjedne zemlje. Vojni angažman NATO-a nad BiH te dolazak 20 000 američkih *peacekeeping* snaga na teren spriječilo je širenje sukoba, ali nije moglo spriječiti da se on razbukta na Kosovu i to iz jednostavnog razloga što se tada, 1995. godine, u Daytonu zaustavljao rat u BiH, ali ne i riješilo žarište nestabilnosti u Europi. Konflikt na Kosovu doveo je napokon do odlučne i radikalne akcije Sje-

15 Vidi: A National Security Strategy for a New Century, The White House, October 1998.

dinjenih Država i saveznika usmjerene na glavni problem koji prijete miru i stabilnosti ne samo u regiji već i Europi u cijelosti, a to je – Miloševićeva politika konflikta i etničkih sukoba kao posljedica ideje stvaranja "Velike Srbije".

Aktualni događaji na Balkanu samo potvrđuju otprije definirane interese u Europi kao i vojne ciljeve koji su maksimalno u funkciji podupiranja američkih nacionalnih interesa u tom dijelu svijeta, a dio njih može se odnositi na sljedeće:

- sprečavanje jačanja i dominacije jedne (neprijateljske) sile;
- poticanje Europljana da sami preuzmu više odgovornosti za vlastitu sigurnost i stabilnost te se nerijetko može čuti da Amerikanci ozbiljnije shvaćaju ESDI od samih Europljana;
- unapređivanje savezničkih veza u okviru NATO-a kao osnovnog garanta europske sigurnosti te posebno jačati Combined Joint Task Force što znači rješavanje eventualnih konfliktnih situacija od strane samih europskih zemalja bilo da se radi o humanitarnim ili *peace-keeping* operacijama;
- poticati trenutno širenje Saveza prema istoku te u tom kontekstu posebno osigurati jačanje veza i suradnje u sklopu programa Partnerstva za mir;
- ustrajati na integraciji zemalja bivšeg sovjetskog bloka u zapadne političke i gospodarske tijekove;
- pomoći zemljama u tranziciji na putu izgradnje demokratskih institucija i slobodnog tržišta.

Rusija

Posebno mjesto američki vojni stratezi poklanjaju aktivnostima vezanima za kontrolu konvencionalnog naoružanja u Europi (CFE Treaty) i u sklopu tih pitanja, odnosima s Rusijom. Clintonova administracija je 1995. dopustila da Rusija, suprotno odredbama CFE ugovora, naruši postavljene limite raspoređivanjem svojih postrojbi na sjevernim i južnim granicama.

Rusija, uz Kinu, i nadalje predstavlja određeni izazov američkim vojnim stratezima bez obzira radi li se o njihovim uzajamnim odnosima ili kroz određena pitanja regionalne sigurnosti. Više je nego očigledno da Jeljcin danas nije ista osoba kao u vrijeme kada se penjao na tenk suprotstavljajući se pokušajima komunističkog državnog udara iz 1991. Krajnje nestabilna Rusija, maksimalno zahvaćena kriminalom i korupcijom, gdje prema nekim zapadnim procjenama organizirani kriminalna vlada političkim i gospodarskim životom, uz posjedovanje još uvijek golemih

potencijala nuklearne moći koja je u nekim sigurnosnim segmentima na začuđujuće niskoj razini, pokušava uvjeriti sebe i svijet da nije izgubila attribute supersile. Američka vojna strategija posebno ističe činjenicu da Rusija gotovo po svaku cijenu želi i nadalje igrati ulogu svjetske velesile te svim svojim vojnim, diplomatskim i gospodarskim potencijalima nastoji održati utjecaj na tzv. "near abroad"¹⁶ (zemlje Baltika, srednje Azije, Ukrajina, Gruzija, Armenija i Azerbejdžan).

Tradicionalna ruska zainteresiranost za područje Balkana te aktualna jugoslavenska kriza, iznova potvrđuju "prirodno savezništvo" Rusije i Srbije. Aktivnim uključivanjem Rusije na strani Srbije u kosovskom konfliktu, što je rezultiralo i ruskom suspenzijom svih aktivnosti u programu Partnerstva za mir, pa čak i spekulacijama o navodnom Jeljcinovom dekretu o reaktiviranju ruskih nuklearnih ciljeva prema zemljama Zapada koje sudjeluju u NATO udarima na Srbiju,¹⁷ potvrđuje procijene da Rusija ne želi izgubiti posljednje uporište za kakav-takav utjecaj na Balkanu i regiji, što bi se porazom Miloševićeve politike to najvećom mjerom i ostvarilo. To bi mogao biti dodatni razlog, uz onaj sigurnosne prirode glede stabilnosti u regiji, ovako radikalne i odlučne NATO-ove vojne operacije.

Azija

Jedan od najzahtjevnijih ciljeva američke vojne strategije u Aziji, ali i šire, odnosi su s Kinom gdje se američki nacionalni interes temelji na spriječavanju stvaranja jedne regionalne sile sposobne da utječe na ukupne regionalne političke i gospodarske tijekove dok, s druge strane, Kina pokušava maksimalno umanjiti utjecaj Sjedinjenih Država u regiji ne priznajući Washingtonu ulogu svjetskog lidera koji nameće vlastite norme međunarodnog ponašanja. Ključno pitanje koje sami sebi postavljaju američki stratezi odnosi se na nepoznanicu što ustvari Kina želi – biti regionalna i svjetska sila s respektabilnim nuklearnim potencijalom, koja je spremna igrati odlučujuću ulogu u regiji pri tome smanjujući sam američki utjecaj ili će pak Kina respektirati interes Sjedinjenih Država u toj regiji ne želeći ga bitno ugroziti. Ako se uzme u obzir vrlo osjetljivo pitanje Sjeverne Koreje sa stajališta američkih interesa u Aziji te njegovo strateško partnerstvo s Japanom, te, s druge strane, Tajvan kao kinesko osjetljivo pitanje, kao uostalom i Tibet, ne treba čuditi toliko zanimanje američkih kreatora nacionalne sigurnosti za daljnji razvoj Kine, a pogo-

16 Ukaz predsjednika Ruske Federacije br. 940 pod nazivom "On Approval of the Strategic Policy of the Russian Federation Toward CIS Member States" FBIS-SOV-95-188, str. 19, 1995.

17 Informaciju je 9.4. prenijela američka radio postaja C-SPAN, uz opasku da je službeno demantirana.

tovo za njezino buduće ponašanje prema američkim interesima u regiji. Upravo zbog te neizvjesnosti, američka politika u regiji želi čvrsti oslonac na partnerstvu s južnom Korejom, Japanom, Tajlandom i Filipinima.

Cilj američke vojne strategije nije u razvijanju konfliktne atmosfere s Kinom već naprotiv, žele se graditi odnosi uzajamnog uvažavanja, iako Sjedinjene Države uporno kritiziraju stanje ljudskih prava u Kini, što je jedan od glavnih razloga negativnog stava u pogledu prijema Kine u WTO, koji još prevladava u američkom Kongresu. S druge strane, kineska nacionalna strategija iz 1978. stavlja glavni naglasak na gospodarskom prosperitetu i modernizaciji, što i jest razlogom snažnog kineskog gospodarskog rasta. Američka službena politika tretira Kinu kao veliku silu, a američka vojna strategija ima kontinuirani zadatak pratiti jačanje i razvoj kineskih oružanih snaga, posebno se to odnosi na pomorske snage i nuklearni potencijal.

U takvoj situaciji, položaj Sjeverne Koreje kao *rogue* države zauzima istaknuto pitanje američke politike u Aziji. Korejski rat ostavio je poluotok podijeljen, a američka nastojanja da dovedu za pregovarački stol predstavnike obje Koreje nema ozbiljnijeg rezultata. Sjedinjene Države ne taje da žele vidjeti ujedinjeni poluotok i jednu Koreju, onu pod njihovim utjecajem što i ne čudi s obzirom na okruženje Sjeverne Koreje koja graniči i s Kinom i Rusijom. Posebno osjetljivo pitanje odnosi se na sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje (WMD) kojemu Sjeverna Koreja naginje. Ako se zna da se njeno gospodarstvo nalazi pred raspadom, nije teško procijeniti eventualne posljedice kako za regiju, ali i šire.

III. Načini (concepts) postizanja vojnih ciljeva

Američka vojna strategija poznaje četiri strateška načina koji omogućavaju korištenje i upravljanje američkim vojnim snagama kao sredstvom u realizaciji postavljenih vojnih ciljeva.¹⁸ Način na koji se pojedini ciljevi ili grupa ciljeva želi ostvariti, ovisi u prvom redu o sigurnosnom okruženju odnosno uvjetima u kojima se svaki ponaosob (ili grupa) vojni cilj želi postići. Uglavnom se sva četiri strateška načina uporabe američke vojne sile kombiniraju i nerijetko pojavljuju u različitim oblicima međusobno se dopunjujući.

Strategic agility se pojavljuje kao prvi način kroz koji američka vojna strategija želi postići određeni vojni cilj te se očituje u pravovremenoj mogućnosti korištenja vojne sile, što ima za pretpostavku njeno odgovarajuće koncentriranje u zoni planiranog djelovanja. Polazi se od pretpo-

18 Cohen, W., Annual Report to the President and the Congress, str. 17-21, 1999.

stavke da vojna sila mora biti spremna odgovoriti na različite izazove i prijetnje i to na različitim mjestima te prema potrebi i u isto vrijeme. Faktor iznenađenja ne smije biti prepreka razvijanju borbene formacije i u najnepovoljnijim sigurnosnim uvjetima, odnosno trenutno borbeno djelovanje mora biti dovoljno vojnim ciljevima koji se žele realizirati. Mogućnost brzog i fleksibilnog vođenja operacije nužno mora osigurati trenutno zadovoljenje višestrukih borbenih zahtijeva u najnepovoljnijim i najzahtjevnijim različitim zemljopisnim prilikama, što se može osigurati samo prilagodljivom vojnom silom. Imajući u vidu globalnost američkih nacionalnih interesa te njihov vrlo visok stupanj zahtjevnosti američkih oružanih snaga kao temeljne potpore tim interesima, *strategic agility* predstavlja jedan od glavnih oslonaca i općenito pretpostavke u koordinaciji elemenata zapovijedanja, kontrole, komunikacije, računala, obavljanja, promatranja i izvidanja (C4ISR).

Američka vojna nazočnost širom svijeta (*overseas presence*) jedna je od njenih osnovnih karakteristika nasljeđenih iz hladnoratovskog bipolarizma. Sadašnja nazočnost Američke vojske u inozemstvu prilagođena je novim uvjetima te usprkos činjenici ukupnog trenda laganog smanjivanja američkih snaga u inozemstvu još uvijek se ne može ni izbliza govoriti o njihovom povlačenju, pogotovo ne iz pojedinih regija u kojima Sjedinjene Države vide svoj nacionalni interes.¹⁹ Činjenica da se američki vojnik danas nalazi na svim kontinentima potvrđuje ne samo globalnost američkih nacionalnih (time i vojnih) interesa već i želju da se pojedine regije na tim kontinentima oblikuju prema interesima američke strategije nacionalne sigurnosti. Kao razloge te preookeanske nazočnosti, američki vojni teoretičari obično navode nužnost jačanja stabilnosti, sprečavanja konflikta te unapređenja ukupne sigurnosti. Međutim, jedan od osnovnih razloga svakako je i namjera da se demonstrira odlučnost u obrani kako vlastitih interesa tako i sigurnosti Saveza. Ne treba sumnjati da će Sjedinjene Države sve više naglašavati nužnost podjele odgovornosti za mir i sigurnost u različitim regijama sa svojim saveznicima i to ne samo u onim kriznim područjima gdje je upitan vitalni američki interes već u regijama gdje taj vitalni američki interes nije upitan kao što je, na primjer, Europa. Aktualni slučaj slanja kopnenih snaga u rješavanju jugoslavenske krize u biti nije pitanje nužnosti nazočnosti međunarodnih snaga na terenu, budući da se to podrazumijeva ukoliko se želi misija uspješno završiti, već se uglavnom radi o složenosti i političkoj osjetljivosti slanja američkih vojnika na Kosovo i to u situaciji kada rizik dolaska na vrlo neprijateljski teren još uvijek nije minimaliziran unatoč intenzivnim zračnim udarima.

19 Strategic Assessment 1998, Institute for National Strategic Studies, NDU, str. 20, 1998.

Iz svega proizlazi da bi upotreba američkih vojnih snaga u budućnosti mogla sve više ovisiti o *power projection*, što podrazumjeva strateški pristup korištenja vojne sile tamo gdje ona nema stalnog oslonca (infrastrukturnog, logističkog, obavještajnog) već se mora djelovati sukladno postojećem okruženju na koje se ne može preventivno utjecati. Ovakav način korištenja vojne sile traži dodatni stupanj fleksibilnosti i koordinacije združenih snaga kako bi se nedostatak ranije adekvatne pripreme terena primjereno nadomjestio uvježbanošću, sposobnošću i prilagodljivošću operativnih postrojbi. U takvim situacijama početna faza razmještanja (posebno u neprijateljskom okruženju) predstavlja za sigurnost postrojbi najopasniji i najosjetljiviji dio operacije.²⁰

Odlučnost u upotrebi sile kao i sama njena spremnost na terenu (*decisive force*) podrazumijeva način postizanja vojnih ciljeva koji ne može isključiti sve moguće izazove jedne borbene operacije te kao takav ne garantira brzinu u realizaciji vojnih ciljeva kao ni eventualne žrtve. U ovom kontekstu odlučnost korištenja sile znači maksimalnu spremnost kako bi se kriza od samog početka mogla kontrolirano usmjeravati u željenom pravcu. U najosjetljivijoj prvoj fazi to bi značilo pokušaj odvratanja neprijatelja svim raspoloživim sredstvima, a kasnije kako bi se sukob razvijao i maksimalno korištenje svih raspoloživih resursa kako bi se osigurala superiornost, a protivnik što prije porazio.

IV. Sredstva (resources) u postizanju vojnih ciljeva

Nakon definiranja vojnih ciljeva te odabira načina na koji se oni trebaju ostvariti preostaje i posljednji element vojne strategije koji mora biti zadovoljen i bez čije učinkovite primjene prethodna dva elementa gube smisao. Mogućnost primjene širokog spektra raspoloživih vojnih resursa smanjuje rizik od neuspjeha operacije u kojoj mora biti postignut određeni vojni cilj dok, s druge strane, optimalno odabrani vojni potencijal dodatno povećava ukupnu efikasnost borbenog djelovanja.

Spremnost Američke vojske (*readiness*) predstavlja kontinuirani proces i svojevrsni izazov američkim vojnim stratezima. *Readiness* podrazumijeva nekoliko ključnih elemenata koji su od posebnog značaja sa stajališta učinkovitog korištenja sredstava u postizanju vojnih ciljeva.

A. Konvencionalne snage

Predstavljaju tradicionalnu jezgru američke vojne moći i bez obzira na suvremene oblike nekonvencionalnog ratovanja, i nadalje ostaju ne-

20 Dolazak i razmještaj američkih postrojbi (u okviru NATO-a) u BiH 1993. najbolji su noviji primjer koliko je složeno manevarsko raspoređivanje snaga u ratnim i nepovoljnim sigurnosnim uvjetima, kada je upravo Hrvatska pružila neprocjenjivu logističku i obavještajnu podršku.

zamjenjivi element koji u konačnici osigurava vojnu nazočnost u regijama gdje je nacionalni interes naglašen. Prema tome, američke konvencionalne snage fokus svog daljnjeg razvoja zasnivaju na činjenici oblikovanja međunarodnog okruženja i istovremeno spremnosti da se odgovori na širok spektar mogućih prijetnji nacionalnim interesima.

Povijesno gledajući, američke konvencionalne snage uglavnom su raspoređene u tri geopolitičke regije – Europa, Pacifik i Jugoistočna Azija.²¹ S obzirom da se radi o regijama u kojima Sjedinjene Države imaju izraženi nacionalni interes, stalna vojna nazočnost u njima znači jedan od ključnih segmenata zaštite tih interesa.

Sažeta struktura američkih konvencionalnih snaga

	Planirano za 2000	QDR*
Kopnene snage		
Djelatni korpusi	4	4
Divizije (djelatne/Nacionalne garde)	10/8	10/8
Djelatna oklopna pukovnija	2	2
Pojačane samostalne brigade (Nacionalna garda)	15	15
Samostalne brigade (Nacionalna garda)	3	3
Ratna mornarica		
Nosači zrakoplova (djelatni/pričuvni)	11/1	11/1
Zrakoplovni pukovi (djelatni/pričuvni)	10/1	10/1
Amfibijske spremne grupe	12	12
Ofenzivne podmornice	56	50
Ostala borbena plovila (djelatna/pričuvna)	108/8	106/10
Ratno zrakoplovstvo		
Djelatni lovački pukovi	12	12
Pričuvni lovački pukovi	7	8
Pričuvne eskadrile za zračnu obranu	4	4
Bombarderi (ukupan broj)	190	187
Marinci		
Ekspedicijske snage Marinaca	3	3
Divizije (djelatne/pričuvne)	3/1	3/1
Zrakoplovni pukovi (djelatni/pričuvni)	3/1	3/1
Skupine za potporu (djelatne/pričuvne)	3/1	3/1

* *William S. Cohen, Report of the Quadrennial Defense Review, 1997.*

Izvor: William S. Cohen, Annual Report to the President and the Congress, 1999

21 William S. Cohen, Annual Report to the President and the Congress, str. 37–65, 1999.

Nazočnost američkih konvencionalnih snaga u Europi i nakon prestanka realne sovjetske opasnosti iz vremena hladnog rata uglavnom se objašnjava s dva osnovna razloga. Prvi, Sjedinjene Države ne žele se odreći svoje uloge u kreiranju svojevrstne ravnoteže snaga u Europi, što općenito proizlazi iz njenog strateškog opredjeljenja u svezi sprečavanja stvaranja veće regionalne sile ili grupe sila koje bi na bilo koji način mogle ugroziti američke interese u nekoj regiji. Drugi, vjerojatno mnogo aktualniji u pogledu postojećih etničkih konflikta na europskom istoku, koji se odnosi na ulogu Sjedinjenih Država u osiguranju dovoljnih snaga koje bi činile jezgru združenih euroatlanskih snaga (NATO) za krizna žarišta. Iako su se američke kopnene snage u Europi osjetno smanjile od kraja hladnog rata sa 320.000 na 113.000 (1996) do sadašnjih oko 100.000 vojnika, to niti izbliza ne znači eventualno povlačenje američkih snaga iz Europe. Ovaj broj predstavlja jezgru NATO-ovih snaga koja se može povećavati ukoliko se ocijeni da postoji određena prijetnja. U slučaju ozbiljnije prijetnje, američki vojni potencijal zajedno s NATO-om morao bi se brzo razviti do veličine sedam (7) divizija kopnene vojske, osam (8) taktičkih lovačkih pukova ratnog zrakoplovstva te četiri (4) nosača zrakoplova u sklopu ratne mornarice što bi pokrivalo broj od ukupno 320.000 snaga.

Američka vojna nazočnost u Europi već sada ima tendenciju mijenjanja streteške vizije koja podrazumijeva veću tehnološku nazočnost u odnosu na broj borbenih (kopnenih) postrojbi. Razvijanjem ESDI, američki vojni stratezi žele u prvi plan bilo koje krize staviti europske vojnike, dok bi Sjedinjene Države davale snažnu zračnu, informativno-obavještajnu i ukupnu najsuvremeniju tehnološku podršku izbjegavajući time donošenje uvijek politički osjetljive odluke oko slanja američkih vojnika u borbene operacije širom svijeta. Sasvim je sigurno da američke snage u Europi neće ići ispod razine jednog američkog korpusa kopnenih snaga i jednog taktičkog zrakoplovnog puka američkog ratnog zrakoplovstva. Jedan od mogućih vidova držanja minimalnih snaga u mirnodopsko vrijeme predstavlja i CFE sporazum koji upravo ima zadaću držati pod kontrolom brojčanu masu konvencionalnog naoružanja europskih zemalja — potpisnica Sporazuma.

B. Strateške nuklearne snage

Strateške nuklearne snage predstavljaju osnovu američke sigurnosne strategije kao odgovor na nepredvidivu budućnost te sredstvo odvratanja (posebno je bilo naglašeno tijekom hladnog rata). Sjedinjene Države sasvim otvoreno ističu da se ne žele odreći nuklearne tehnologije iako istovremeno naglašavaju nužnost reduciranja strateškog nuklearnog arsenala.²²

22 Posture Statement by gen. Henry Shelton, Chairmen of the JCS, izlaganje pred Odborom

Smanjenje američkog strateškog oružja (1990–2007)

	1990	2001	2007
ICBMs	1000	550	500
Pripadajuće bojeve glave	2450	2000	500
SLBMs	568	432	336
Pripadajuće bojeve glave	4864	2160	do 1750
Podmornički balistički projektili	31	18	14
Pripadajuće bojeve glave na balističkim projektilima	7314	4160	do 2250
Teški bombarderi	324	92	84

Izvor: U.S. Strategic Command

S druge strane, Sjedinjene Države odbijaju ideju o *"no first use"* nuklearnog oružja zadržavajući sebi pravo njegove primjene ako bi okolnosti to tražile. *Presidential Decision Directive (PDD)*²³ zahtijeva da nuklearno oružje eksplodira na američkom tlu prije nego se odobri nuklearna odmazda. Time se čak eksplicite naglašava da Sjedinjene Države neće prve upotrijebiti nuklearno oružje u eventualnom sukobu sve dok njezin teritorij ili pak jedna od članica Saveza ne budu napadnute.

Međutim američka nuklearna strategija ostavlja otvorenu mogućnost korištenja nuklearnog oružja kao odgovor na napad biološkog ili kemijskog oružja, čime se nastoji ne prejudicirati korištenje nuklearnog oružja kao sredstva da bi se pobijedilo u eventualnom nuklearnom ratu.

C. Napredna tehnologija, kontrola svemira, informacija

Svaki od navedenih segmenata zauzima posebno mjesto u sadašnjoj američkoj vojnoj strategiji, a to će posebno dolaziti do izražaja u vremenu koje dolazi. Strategija Pentagona za 21. stoljeće u prvi plan stavlja nužnost daljnje naglašene tehnološke superiornosti koja svoje najnovije borbene efektivne sve više premješta u svemirska prostranstva, što pred američki vojno-industrijski kompleks stavlja dodatne izazove. Cilj je razviti sofisticirane tehnološke elemente koji će osigurati punu integraciju *battlespacea*. Razvojem modernih kompjutorskih hardvera i softvera te go-

za nacionalnu sigurnost Predstavničkog doma, str. 21, 5 2. 1998. The Treaty on Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms (START I) između SAD i Rusije stupio je na snagu 12/94 dok START II (usaglašen 1993. i odobren od Senata) poziva na smanjenje ili uništenje ICBM i SLBM bojnih glava još nije stupio na snagu. START III dogovoren 1997. trebao bi, između ostalog, ustanoviti daljnje načine nastavka smanjenja bojnih glava nakon START II odnosno ograničiti buduće razmještanje strateških bojnih glava na 2000–2500.

23 Odobren u studenome 1997. od strane predsjednika Clintona.

lemim ulaganjima u svemirsku tehnologiju (*National Space Policy*) i *Joint Vision 2010* osigurat će civilno-vojno korištenje svemira kako u komercijalne tako i u vojne svrhe. C4ISR tehnologija i njeni kapaciteti definitivno mijenjaju samu prirodu vojne doktrine i modernog ratovanja. U tom kontekstu sasvim je nemoguće uspoređivati npr. vijetnamski rat i rat u Perzijskom zaljevu. Tehnologija laserski navođenih projektila sa zemlje samo je pretpostavka daljnjeg razvoja *Battle Managementa* koji svoj čvrsti oslonac ima u programima *Defense Information Systems Agency* (DISA), koja primarno radi na punoj integraciji odnosno interoperabilnosti globalnog prijenosa informacija (*Defense Information Systems Network*) koji bi trebao pokrivati kako europsko i pacifičko područje tako i svemirski prostor.

Polazeći od činjenice da mnoge zemlje danas imaju pristup tehnologijama koje osiguravaju nazočnost u svemiru, američka vojna strategija razvija posebne oblike kontrole svemira kako bi se spriječili, prema njihovoj procjeni, mogući napadi na vlastite svemirske sisteme. 1999. godina trebala bi označiti novu fazu u razvoju sustava pravovremenog upozoravanja na opasnost od neprijateljskih raketa. *Space Based Infrared System* (SBIRS) označit će stvaranje jedinstvenog sustava (zemaljske i svemirske infrastrukture) za rano otkrivanje i pravovremeno uništenje eventualno nadolazećih neprijateljskih balističkih raketa.

V. Vojni proračun

Polazeći od činjenice da Sjedinjene Države nikad u proteklih dvadesetak godina nisu više trošile na obranu nego li to čine tijekom Clintonovog mandata, pokazatelj je velikih sredstava kojima raspolaže Pentagon. Prema budućim planovima potrošnje vojnog proračuna ta tendencija ima daljnji rast. Počevši s 1999. godinom, Clintonova administracija je usvojila *Future Years Defense Program 2000-2005 (FYDR)*, koji bi trebao biti snažna podrška američkoj vojnoj strategiji i neposredan je slijed dokumenta kojeg je izradio Pentagon pod nazivom *Quadrennial Defense Review (QDR)*.²⁴

Iako u Kongresu općenito vlada raspoloženje razumijevanja za potrebe Pentagona, same rasprave oko visine vojnog proračuna u pravilu prate podijeljena razmišljanja zastupnika u Predstavničkom domu kao i u Senatu. Kada je predsjednikov prijedlog vojnog proračuna za 2000. javno objavljen, republikanci, inače načelno skloniji većem vojnom trošenju, počeli su napadati ovaj prijedlog kao neadekvatan, što je rezultiralo ne

24 Dokument je nastao 1997. te se bavi analizama američke vojne strategije, spremnosti oružanih snaga, vojnom strukturom i modernizacijom i zajedno s Defense Reform Initiative čini skup mjera Cohenove ekipe na planu reorganizacije vojnih snaga i njezine spremnosti za 21. stoljeće.

samo prihvaćanjem Clintonovog prijedloga već ga je Kongres (pod republikanskom kontrolom) još povećao za dodatnih 8.0 milijardi US\$.²⁵

USD u milijardama

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Predsjednikov zahtjev	280,8	300,5	302,4	312,8	321,7	333,0
Proračunska rezolucija u Kongresu	288,8	303,6	308,2	318,3	327,2	328,4
Razlika	+8,0	+3,1	+5,8	+5,5	+5,5	-4,6

Izvor: *The Center for Defense Information, 1999*

S obzirom da proračunska godina u SAD počinje 1. listopada te imajući u vidu prijedlog ukupnog proračuna za 2000. od 1,77 bilijuna USD, kao i zavidno stanje američkog gospodarstva, predviđa se da proračunski višak u narednih 25 godina bude nevjerovatnih 2,5 bilijuna USD. Vojni dio proračuna trenutno se kreće oko 15% nacionalnog te se ponovno najvećim dijelom izdvaja za nastavak modernizacije, plaće te različiti spektar vojnih povlastica. Veliki dio proračuna trebao bi pokriti troškove modernizacije koja uz plaće predstavlja temelj obrambene spremnosti da se odgovori na razne izazove. Upravo je pitanje spremnosti (*readiness*) ključan trenutak u kojemu se demokrati i republikanci načelno slažu kada se radi o okvirima u kojima se vojni proračun kreće. Usporedbe radi, godišnji proračun za američke diplomatske programe i inicijative iznosi 16,7 milijarde USD, dok samo godišnje planirano povećanje troškova Pentagona za 2000. iznosi 20 mlrd. USD.

Termin "modernizacija" ne znači samo borbeni vid tehničkog usavršavanja već čitav niz mjera pod zajedničkim nazivnikom *Revolution in Military Affairs (RMA)*. Modernizacija ratne mornarice, između ostalog, traži dodatnih 36 borbenih letjelica F/A-18 ukupne vrijednosti 2,84 mlrd. USD po godini do 2004., letjelice V-22 (867,4 mil. USD), tri razarača (2,68 mlrd. USD), amfibijska plovila (1,5 mlrd. USD) itd. Ratno zrakoplovstvo bi trebalo dobiti 65,8 mlrd. USD te se, između ostalog, traži 50 borbenih letjelica F-16 CJ po godini do 2002. (800 mil. USD), 6 letjelica F-22 (1,85 mlrd. USD uz dodatnih 1,22 mlrd. USD za održavanje). Kopnene snage 67,4 mlrd. USD što je povećanje od 3 mlrd. USD u odnosu na 1999. te se, između ostalog, traži 867 visoko mobilnih višenamjenskih vozila (99 mil. USD), borbene tenkove M1 Abrams (658 mil. USD), helikoptere AH Apache (773 mil. USD). Najveći dio ukupnog

²⁵ The Defense Monitor, Vol. XXVIII, No. 2, str. 3. 1999.

vojnog proračuna odnosio bi se na plaće i kadrovske programe (40%), operacije i održavanje (34%) te 19% na oružje i opremu.²⁶

Segment međunarodnih poslova u Pentagonu i nadalje predstavlja golemi dio koji se odnosi na *Foreign Mission Financing (FMF)*. Uglavnom se radi o financiranju aktivnosti održavanja mira (sa 76,5 mil. USD u 1999. povećava se na 130 mil. USD u 2000.). Dodatnih 235 mil. USD ide na međunarodne UN programe za održavanje mira, 231 mil. USD za neširenje nuklearnog oružja, problematiku razminiravanja 40 mil. USD, na ime zaustavljanja izvoza nuklearne tehnologije te WMD iz zemalja bivšeg SSSR-a (*Expanded Threat Reductin Assistance Initiative*) odvaja se 241 mil. USD, za IMET program 52 mil. USD itd.

VI. RMA i Vizija 2010

Glavne smjernice daljnjeg razvoja američkih oružanih snaga prizlaze iz dokumenta pod nazivom *Report of the Quadrennial Defense Review*²⁷ koji je elaborirao vojni segment ukupne nacionalne strategije koja je prezentirana u dokumentu *A National Security Strategy for a New Century*.²⁸ Navedeni dokumenti daju jasne smjernice američke vojne strategije koja uključuje daljnji proces modernizacije oružanih snaga, razvijanja naprednih tehnologija koje će oružane snage učiniti još superiornijim za vrijeme koje dolazi.

U tu svrhu koristi se pojam "*Revolution in Military Affairs*" (RMA)²⁹ što u biti predstavlja koncept koji uključuje skup različitih mjera (tehničkih, infrastrukturnih, obavještajnih, znanstvenih, informatičkih, doktrinarnih) čiji je osnovni cilj učiniti američku vojnu moć u 21. stoljeću sposobnom odgovoriti na sve moguće izazove i prijetnje te biti čvrsti garant u potpori strategiji nacionalne sigurnosti. To zahtijeva revolucionarne promjene u području C4I koji bi trebao biti link prema modernim borbenim sustavima i stvaranja *Joint Task Forces* koje moraju biti spremne odgovoriti odnosno imati pod kontrolom više od jednog sukoba istovremeno. Strategija QDR-a polazi od pretpostavke da Sjedinjene Države moraju posjedovati zadovoljavajuću vojnu moć kakvu traži njeno globalno angažiranje. Reorganizacija američkih oružanih snaga podrazumijeva smanjenje djelatnog vojnog sastava za 60.000 i 80.000 civilnog dijela.

26 Govor Williama Cohena na Odboru za nacionalnu sigurnost Predstavničkog doma vezan za vojni proračun 2000., 5. 2. 1998.

27 William S. Cohen, *Report of the Quadrennial Defense Review*, May 1997.

28 *A National Security Strategy for a New Century*, The White House, May 1997/October 1998.

29 Povijest je puna raznih oblika RMA, počevši još od 14. st. Prema Clausewitzu rat postaje biznis, ljudi postaju sudionici rata umjesto vlada i vojski ... Carl von Clausewitz, *On War*, Princeton University Press, str. 592, 1976.

Ukupan broj osoblja u Pentagonu

	1987 (Hladni rat)	1998	1999	cilj QDR (do 2005)
Djelatni sastav	2.174,000	1.419,000	1.396,000	1.360,000
Odabrana pričuva	1.151,000	886,000	877,000	835,000
Civili u Pentagonu	1.127,000	770,000	747,000	640,000

Izvor: govor W.S.Cohena pred Odborom za nacionalnu sigurnost Predstavničkog doma Kongresa, 5.2.1998.

Ranije usvojen dokument pod nazivom *Joint Vision 2010* (1996) koji se bavi operativnim dijelom reorganizacije predstavlja obrazac kako bi oružane snage trebale izgledati u prvom desetljeću 21. stoljeća. Bit dokumenta analizira kritične elemente koje traži transformacija operativnog sustava sa svim njegovim zajedničkim segmentima: ljudstvo, vodstvo, doktrina, obrazovanje i trening, organizacijska struktura i materijalna sredstva (*"first-rate equipment"*).³⁰ U svemu tome ključnu ulogu i nadalje će imati ljudski faktor koji u konačnici ipak odlučuje o uspješnosti misije. Iz tog razloga, lideri na svim razinama moraju biti visoko osposobljeni kako bi mogli suvereno vladati kompleksnim zajedničkim i višenacionalnim operacijama. Posebni *Joint Professional Military Education programi* posebnu pozornost posvećuju strateškim konceptima okruženja u kojima će u budućnosti djelovati združene snage.

Posljednji doprinos razvoju oružanih snaga 21. stoljeća, a koji je slijedio smjernice QDR donesen je u Kongresu te predstavlja nezavisno, nestranačko tijelo poznatije kao *National Defense Panel*.³¹ Glavni cilj je sagledati buduće promjene koje će utjecati na sigurnosno okruženje 2020. godine te sukladno tome pružiti odgovarajuću strategiju promjena. Polazi se od osnovne teze da nije samo važna spremnost združenih snaga da pobijedi u dva približno istovremena glavna regionalna sukoba već da pruži odgovor da li su združene snage spremne sudjelovati u budućim ratovima čija priroda ne mora biti istovjetna sadašnjim. Iako je budućnost nepredvidiva i nejasna, združene snage moraju biti spremne odgovoriti preventivnim misijama sprečavanja sukoba, a u konačnici sigurnom pobijedom u eventualnom ratu.

³⁰ William S. Cohen, Annual Report to the President and the Congress, str. 123, 1999.

³¹ National Security in the 21st Century: The Challenge of Transformation, *Joint Forces Quarterly*, No. 16, str. 15-19, Summer 1997.

Literatura

- A National Security Strategy For A New Century, The White House, October 1998.
- Absihe, David, U.S. Global Policy: Toward an Agile Strategy, *The Washington Quarterly*, Vol. 19, No. 21, 1996.
- Appropriations for FY1999: Defense, SRS Report for Congress, Congressional Research Servis, 1998.
- Baker, Spring, Will Clinton Pay the Price for America to Remain a Global Power?, *Heritage Foundation*, No. 1083, 1996.
- Brzezinski, Zbigniew – Hamilton, Lee – Lugar, Richard, *Foreign Policy into the 21st Century – The U.S. Leadership Challenge*, The Center for Strategic & International Studies, Washington, DC, 1996.
- Clausewitz, Carl von, *On War*, Princeton University Press, 1976.
- Cohen, William S., Annual Report to the President and the Congress, Government Printing Office, 1999.
- Cohen, William S., Report of the Quadrennial Defense Review, May 1997.
- Cohen, William S. — Shelton, Henry H.– Posture Statement before the 105th Congress Committee on National Security, 5. 2. 1998.
- Department of Defense, DOD Review Recommends Reduction in Nuclear Force, News Release, No. 541, 1994.
- Eland, Ivan, Post-Cold War Military Threats to U.S. Security, *Policy Analysis*, No. 332, 1999.
- Gompert, David – Kugler, Richard — Libicki, Martin, *Mind the Gap*, National Defense University Press, 1999.
- Holmes, Kim – Moore, Thomas, *Restoring American Leadership*, Heritage Foundation, 1996.
- International Institute of Strategic Studies, *The Military Balance*, London Oxford University Press, 1997.
- McCutcheon, Chuck, Homeland Defense: Mobilizing against Terrorism, *Congressional Quarterly Weekly*, Vol. 57, No. 10, 1999.
- Murray, Williamson, Thinking About Revolutions in Military Affairs, *Joint Force Quarterly*, No. 16, 1997.
- National Security in the 21st Century: The Challenge of Transformation, *Joint Forces Quarterly*, No. 16, 1997.
- Strategic Assessment 1998 – Engaging Power for Peace, Institut for National Strategic Studies, National Defense University, 1998.
- The Defense Monitor, *Center for Defense Information*, Washington, DC, Vol. XXVIII, No. 2, 1999.
- Vukadinović, Radovan, Američka politika na jugoistoku Europe, *Politička misao*, God. 35, br. 4, 1998.
- Vukadinović, Radovan, *Postkomunistički izazov europskoj sigurnosti – Od Jadrana do Baltika*, Ziral, Mostar, 1997.
- Zimm, Alan, Deterrence: Basic Theory, Principles and Implications, *Strategic Review*, 1997.

Mladen Nakić

U.S. Military Strategy on the Threshold of the 21st Century — Objectives, Ways and Means

Summary

Global approach in the creation of American national interests and endeavours to decisively protect the principles of national strategy result in a range of threats and challenges to the American strategy of national security – from rogue and failed states to the danger of spreading the NBC weapons for mass destruction (WMD) and international terrorism. Intensive international involvement requires a realistic strategy, appropriate for influencing the international environment in compliance with the American national interests. Such a new strategic environment initiates the issue of redefining American military strategy as the most powerful base of entire national strategy. The Pentagon has intensified its activities to implement strategic documents, whose main task is to ensure the readiness of the armed forces, as a fundamental guarantor of the protection of national interests in the 21st century. Revolution in Military Affairs comprises main outlines of the American military power, which is based on IT superiority (CAISR), accentuated presence in the outer space and strengthening combined armed forces – their institutional, organisation, intellectual and technical aspects (Joint Vision 2010). The crisis management of such a military strategy has to be ready to respond to two high-intensity simultaneous regional conflicts.